

הלכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "במדבר" (ובו ו' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק ק"י "קשה לשנות דעה קדומה כקריעת ים סוף"

א) מהיכן ידע משה רבינו לפני הציווי לא למנות את שבט לוי?

איתא בפרשה (במדבר פ"א פס' ב') "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגולתם".

ובפרש"י: לידע מנין כל שבט ושבט".

צ"ע, דלקמן כתיב (פסוק מ"ז) "והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם" אמאי לא פקדם? והלא נאמר לו בפירוש חיוב למנות את כל בני ישראל, מהיכי תיתי להוציא את הלויים מן המניין?

אם אמנם נאמר לו לאחר מיכן (פס' מ"ט) "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל", מכל מקום לכתחילה מהיכן למד זאת? והלא נאמר לו בפירוש למנות את כל בני ישראל? בפרט שבמניין הראשון לאחר חטא העגל, מנה את כל ישראל יחד עם הלויים

(יעויין ברמב"ן (שמות פ"א פס' י"ב) למה שלא יכלול גם עתה את הלויים בלא ציווי מיוחד לכך?

ואין לומר, מזה גופא שהקב"ה אומר לו למנות לכל שבט ושבט נשיא כדי למנות כל שבט ושבט בפני עצמו ומאידיך אין כל התייחסות אל שבט לוי, מלמדת כי הפעם שבט לוי אינו מן המניין.

זה אינו, דבשלמא לכל השבטים לא היה נשיא, לפיכך מודיע לו הקב"ה כי צריך עתה למנות נשיא לכל שבט כדי שיבואו למנות יחד עמו את השבט, אבל שבט לוי אינו זקוק לכך, כי משה ואהרן היו בלאו הכי ממונים על השבט, ואין כל צורך למינוי נוסף, וא"כ עדיין אין בכך כל ראייה להחסיר את שבט לוי מן המניין?

ואין נראה שעשה זאת רק על פי רוח הקודש גרידא. שהרי לבסוף מצינו שהקב"ה הוצרך להודיעו בפירוש לא למנות אותם יחד עם ישראל אלא מניין נפרד א"כ מהיכן למד לעשות זאת?

והנה בתנחומא (בפרי' ויחי פ"א פס' כ"ח) "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו בך אותם" אמר ר' יוחנן, וכי י"ב שבטים הן? והלא כבר נאמר אפרים

ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי? אלא כשלוי נמנה עמהן אין נמנין עמו, וכשאינן לוי נמנה עמהן, אפרים ומנשה כל אחד שבט אחד". הרי לנו יסוד שחוקק יעקב אבינו לעם ישראל, כשהמניין הוא לשבטים צריך להיות הסדר, שנים עשר שבטים ותו לא, על כן אי אפשר שיהיה מצב שאפרים ומנשה נמנים בנפרד ושבט לוי נמנה אף הוא בפני עצמו, כי יהיו י"ג שבטים במניין, על כן בזמן שלוי קיים, אפרים ומנשה נמנים כשבט אחד, אבל כאשר שבט לוי אינו, או אז נחלקים מנשה ואפרים לשני חלקים. וכיון שראה משה רבינו כי במניין זה נחלקו אפרים ומנשה לשניים, ע"כ ששבט לוי לא ימנה.

ברם אין בכך כל תמיהה על דברי הרמב"ן ז"ל דבמניין ראשון מנו אף את הלויים? דבמניין ראשון לא הייתה החלוקה לשבטים אלא כלל ישראל נמנו כאחת, לפיכך הלויים לא יצאו מהכלל, שהרי אף הם חלק מן הכלל.

אבל במניין השני הייתה החלוקה לשבטים, שהרי ציווה הקב"ה למנות כל שבט ושבט בפני עצמו, לידע את מניין השבט בפני עצמו ורק לאחר מיכן הייתה מנייה כללית וכפי שמסיים הפסוק (פס' מ"ה מ"ו) "ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבותם מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצאי צבא בישראל ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים".

אולם במניין הראשון נאמר רק מניין אחד (שמות פ"א פס' כ"ו) "בקע לגולת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העובר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים" שם הייתה המנייה אחת, שכללה את כל כלל ישראל, וכיון שכן אין מקום לחלק בין הלויים לכלל ישראל

(ומזה גופא יש תמיהה נוראה על רש"י, כפי שמעורר הרמב"ן עצמו, שהרי רש"י נדרש לפלא הגדול, איך שני המניינים היו שווים כאשר שבעה חודשים הפרידו ביניהם, הלא שתי שנים הם למניין החודשים שמתחיל מחודש ניסן, ובין לבין תמיד יגדלו אנשים וישתנה המניין ממילא?

ורש"י תירץ כי המניין הוא לשנות העולם ולא ליציאת מצרים, ובתוך שנות העולם שמתחיל בתשרי שווה המניין. והקשה על כך הרמב"ן והלא פלא הוא! שהרבה

ובפירוש הרשב"ם ז"ל כתב טעם אחר, וז"ל "ומפרש הטעם, כי לא ילכו בצבא המלחמה, אלא הפקד את הלוי על משכן העדות". משמע שכל עניין המניין הוא בשביל המלחמה שתהיה כשיכנסו לארץ ישראל וצריכים לידע מניין כל הראויים לילך לצבא. (וכן דעת הרמב"ן [פס' מ"ה] בעניין המניין, כי עתה מזומנים ליכנס לארץ ולבוא במלחמה עם מלכי האמורי [שהרי עדיין לא חטאו במרגלים ולא נגזרה הגזירה להיות במדבר מ' שנה, והקדים למנותם, כי עומדים הם לרשת את הארץ].

ועניין המניין מבאר שם "כי התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחד אלף" וכיון ששבת לוי לא ילכו בצבא המלחמה, על כן לא ימנום בתוך ישראל, אלא כל עיקר המניין לשרת את המשכן (ומכל מקום מקדימים למנותם כבר מגיל חודש ומעלה אף שאינם ראויים לכלום משום גודל מעלתם וכמו שכתב רש"י [פ' ג' פס' ט"ו] "אמר ר' יהודה ב' שלום, למוד הוא אותו השבת להיות נמנה מן הבטן וכו').

ויש להקשות, תינח ממלחמת הרשות נתמעטו שבת לוי אבל במלחמת מצוה נאמרה הלכה (סוטה מ"ד ע"ב) "הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, אמר ר' יהודה, במה דברים אמורים במלחמת מצוה, אבל במלחמת חובה, הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה" והנה מלחמה זו שיכנסו לארץ היא חובה, ויש לכלל ישראל להשתתף במלחמה, ואפילו הכהנים, דהכל יוצאין משמע לחייב את כל הכלל (ואם היה שבת לוי פטור מכל זה, צריכה הייתה המשנה לומר לבד מהם, ולפ"ז גם לא אתי לרבוויי הכל).

וב'רנת יצחק העלה דבר חידוש, דבאמת אין צד לחייב את שבת לוי אפילו במלחמת מצוה, ומה שנתחדש דצריכים לילך, כיון דאיכא מצוה דמחיית ז' עממין שנוהגת בין בזכרים ובין בנקיבות (שאינן בכלל הצבא), ואפילו היחיד חייב בהם, לפיכך אין מקום להפקיע את שבת לוי מהאי חוב. נמצא דמלחמת מצוה כוללת בה שתי הלכות, הלכה של עורכי המלחמה ומצוות מחיית ז' עממין ודיניהם שונים בתכלית.

ולבאר זאת, נקדים קושית המנח"ח על החנוך (במצוה תכ"ה) דחידוש דמי שנזדמנה לו מצוה זו ד"החרם תחרימם" ויכול להרוג בלי שישתכן בדבר, ביטל מצוה זו, מלבד שעבר על לאו שנאמר בהם "לא תחיה כל נשמה" דס"ל לחנוך דמצוה זו ככל המצוות שבתורה עליהם נאמר "וחי בהם".

ותמה בזה המנח"ח ז"ל, דנהי דכל המצוות נדחות מפני הסכנה, מכל מקום מצוה ציוותה התורה להילחם בהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס, כדאיתא ברמב"ן (במדבר ה' כ"ז) ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים, אי"כ ע"כ דהמלחמה היא בדרך הסכנה, אי"כ יש להתחייב למחות את ז' עממין גם אם יגיעו לידי סכנה?

אנשים מתים משך זמן זה והמניין בלאו הכי משתנה בגין זה? אלא שבאמת אכן כן, רק שיש עוד שוני נוסף בין המניינים, שבמניין הראשון מנו את שבת לוי בחשבון ואלו במניין השני הוציאו את שבת לוי מן החשבון, ומכל מקום קרה כאן פלא שהחשבון זהה, אלא שהרמב"ן טוען שיתכן שזה בא על חשבון זה ואכמ"ל, יעוי"ש בפרשת כי תשא מה שהאריך מאד בעניין).

וב'פנים יפות" (לזקיני הגה"ק בעל ההפלאה ז"ע) נתן טעם נוסף, למה לא מנו את שבת לוי בפני עצמו, דהרי כל מגמת המניין הייתה בשביל להנחיל את בני ישראל את הנחלה, ועל כן אין לשבת לוי להימנות, שכן אין הם בתוך השבטים שנוחלים בארץ, ומהאי טעמא נחלקו אפרים ומנשה לשני שבטים, כיון שהייתה להם נחלה נפרדת, אבל מניין ראשון לא היה לידע מניין הנוחלים אלא מניין אלו שנמלטו מן המגיפה, וכמו שכתב רש"י בעצמו בריש הפרשה וז"ל "מתוך חיבתן לפניו מונה אותן בכל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן, לידע מניין הנותרים, וכשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם".

הרי לנו שהמניין הראשון לאחר יציאת מצרים היה בגין המגיפה, ומטרת המניין הייתה לידע מניין הנותרים, לפיכך מנו את כל כלל ישראל, אף ששבת לוי לא היה בכלל במגיפה ולא היו צריכים כלל למניין, מכל מקום כיון שהמניין היה כללי כלפי כלל ישראל, לא הבדילו, אלא רצו לידע כמה נותרו בבני ישראל לאחר כל המגיפה, וכיון ששבת לוי הוי חלק מן הכלל, מנו את כולם בלי לחלק, ודו"ק היטב.

אלא דלפי זה צ"ב, למה אי"כ צריך הקב"ה לומר למשה רבינו "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל", והלא העניין ברור מאליו, כל שהיה לו לומר את ההמשך "ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות ועל כל כליו וגו'?" ונראה דאה"נ, רק דהעיקר היה כאן עניין הבידול, להודיע את חשיבות שבת לוי.

וכפי שכתב רש"י: ואך את מטרה לוי תפקוד, כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו (תנחומא). דבר אחר, צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנן מן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר. אמר, אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל (תנחומא וב"ב דף קכ"א ע"ב).

לפי"ז, יש עניין לעשות מחיצה מוחלטת, בין שבת לוי לכלל ישראל, כדי להבדיל ולייחד מניין שונה, הן מטעם החשיבות של לגיון המלך, והן כדי שלא יהיו בכלל הגזירה. אבל אין כלל סתירה לזה שמשנה רבינו מצד עצמו יודע שאין לשייך את שבת לוי לכלל, לפיכך לא מנאם יחד, אף שעדיין לא שמע ציווי מפורש, שלא למנותם יחד ודו"ק היטב.

עשרים, מה הצד שנחלק ביניהם? ובפרט שמניין זה שנעשה במדבר כלל בתוכו את אלו שיצאו להילחם בז' עממין ואפילו הכי נקבע בזה שאין יוצא בצבא פחות מבן כ'.

והעיר בזה המניין, שלא מצא ברמב"ם בזה, וברמב"ן הביא את רש"י והעלה בזה סברא, משום שאינו חזק למלחמה פחות מעשרים, וכמו שאמרו במס' אבות (פר' ה' משנה כ"א) בן עשרים לרדוף, ולכאורה אם זו הלכה בסברא, היה מקום לומר שזה רק לגבי מלחמת רשות, אבל במלחמת מצוה שזו מצוה וחובה מפני מה לא יתחייבו בה מבני שלוש עשרה שנים? וגמגם בזה מה באמת תהיה ההלכה.

וב"רנת יצחק" העלה סברא על פי דברי מרן הגרי"ז זי"ע (שהבאנו לעיל) דבמלחמת מצוה איכא תרתי הלכות, עצם קשרי המלחמה ובזה אין חילוק בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה, ובזה סברת הרמב"ן מובנת היטב, דבפחות מעשרים אינו ראוי לעמוד בקשרי המלחמה, על כן אין מקום חילוק בסברא בין מלחמת הרשות למלחמת מצוה, אבל יש גם חיוב נוסף של מצוה שמוטל על הזכרים והנקיבות, שצריכים שלא להשאיר לעממים כל זכר, ובזה לכאורה צריכים להחיל את החיוב כבר מגיל י"ג שנים ככל המצוות.

על כן יש לומר, אי אפשר למנות את שבת לוי בכלל המניין של ישראל, כי לא יוכלו לצאת לצבא המלחמה, דעריכת המניין, לעמוד בקשרי המלחמה [אם ננקוט כהמניין דאין לחלק בין רשות לחובה] מגיל כ', ובזה אין ללוויים שייכות, שכן אינם יוצאים ללחום ולעמוד בקשרי מלחמה, ואף שיש למנותם בשביל לידע מניין היוצאים להכרית את שבעת העממים, שהרי בזה הכל חייבים כולל שבת לוי, ברם מניין זה שייך כבר לגיל י"ג שנים, שהרי כלפי המצוה של מחיית העממים אין מקום להחיל מניין גיל כ' אלא צריכים להחיל עליהם מניין מ"ג שנים,

ע"כ לא שייך לערב את המניינים, כיון שמטרתם שונה בתכלית, ואין להם כל שייכות, דמניין כלל ישראל הוא מגיל כ', ומניין הלוויים צריך להיחשב כבר מגיל י"ג, לפיכך משה רבינו הבין מעצמו שלא יוכל להכלילם במניין אחד, עד שנתחדש ציווי מהבורא שחידש מניין מגיל חודש ומעלה, ואין למניין הזה כל שייכות עם המלחמה אלא לצבא העבודה של המשכן, ורגילים הם להיות נמנים מחודש ומעלה, ודו"ק היטב בדבר.

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

(ב) שלשה דוגמאות מרזי המסילת ישרים (ליומא דהילולא דרבינו הרמח"ל זי"ע בכ"ז באייר)

הנה בהשקפה ראשונה כל דברי הספר הנפלא מסילת ישרים נראים כדברי מוסר פשוטים ונחמדים המתיישבים על הלב, ולא ניכר בהם דבר וחצי דבר מכל עמקי גנזי החכמה העליונה אשר שאר ספריו

וכתב בחידושי מרן הגרי"ז הלוי זי"ע (פר' בשלח עה"פ בהפטרה, זבולון חירף נפשו למות), דלא קשיא מידי, דזה שלא השגיחה התורה על הסכנה הוא מדיני המלחמה ואינו מדיני המצוה. תדע, שהרי גם במלחמת הרשות יש את האפשרות ששני הצדדים יהרגו, ולא אסרו את מלחמת הרשות שמביאה לידי שפיכות דמים ומסכנת פעמים אלפי איש?

אלא כיון שאין מלחמה בלא הריגה וסכנת נפשות, וכך הוא טבעו של עולם, יש לומר שחידשה התורה שמותר לנו לפתוח במלחמה כאשר נועצים בסנהדרין וניתנת הרשות, פותחים במלחמה ולאחר מיכן כשנכנסים למצב הזה אין לסגת, כי תחילת ניסה נפילה. ויש א"כ לומר, שדעת החינוך לא קאי על מחיית ז' עממין בעת המלחמה עצמה, אלא כאשר מזדמנת המצוה שלא בקשרי מלחמה, כגון שנקלע לידו אחד משבעת העממין ובכה"ג מוטלת המצוה על כל יחיד ואף על הנקיבות והוא הדין לכהנים, ובזה איכא פטור של סכנת נפשות ככל המצוות.

ולפי"ז יש לומר בדעת הרשב"ם ז"ל, דלצאת למלחמה יוצאים כולם, לבד משבת לוי, שכן אינם בין עורכי המלחמה, כי בפסוק זה העידה התורה שלא ימנו בכלל מניין זה, שכל מטרתו ליציאה למלחמה, ובמלחמה ישנה סכנה והמניין נועד רק לאלו שיסכנו את עצמם בעת עריכת המלחמה, ואילו הלוויים חייבים בזה רק מדין מחיית ז' עמממים ומצוה זו אינה כרוכה בסכנה כפי שביאר החנוך.

ברם הדברים תמוהים מאד, דא"כ לא כ"ש שיש למעט את כל הנשים אפילו במלחמת חובה שלא תצאנה למלחמה, שכן אינן במניין של הצבא, שהרי אין הנשים נמנות בין יוצאי צבא, כפי שאין הלוויים נמנים, ולמה נאמר במשנה בסוטה דבמלחמת מצוה או חובה יוצאת כלה מחופתה?

ואם משום שחייבת במצוות מחיית ז' עממין, זה נאמר רק אם מזדמנת לה המצוה שלא בעת מלחמה, אבל למלחמה עצמה אין לה לילך, דלא גרעה משבת הלוויים? אם לא שנאמר, שכוונת המשנה רק לתקן הדרכים ולספק צרכי מלחמה, אבל אינה שייכת כלל למלחמה עצמה (ולא מצינו אכן בשום מקום שהיו נשים מצויות במלחמות דזה שייך לקדושת המחנה והוזהרו ע"ז ושב מאחוריק), ואפשר שאף הלוויים יצטרכו לעשות כן, ולא גרעו מכלה שפטורה היא בתרתי, שכן היא אשה ועוד שהיא בחופתה.

ובדרך נוספת מבאר הגאון בעל ה"רנת יצחק" את דברי הרשב"ם, ונקדים לזה את דברי המניין (בסוף מצוה תקכ"ו) שנתחבט בדברי רש"י בפרשה (פר' א' פסוק ג') בד"ה כל יוצא צבא, מגיד שאין יוצא בצבא פחות מבן עשרים" אם זה כולל מלחמת מצוה?

[ובפשטות נראה היה לומר, מהיכי תיתי לחלק בין זה לזה? דאחרי שנעשה מניין ליציאה למלחמה מבן

אפשר להמלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה".

וכדברים הללו כתב רבינו גם במסילת ישרים פרק כ"א, וז"ל: "אך מפסדי החסידות הם הטרדות והדאגות. כי בהיות השכל טרוד ונחפז בדאגותיו ובעסקיו אי אפשר לו לפנות אל ההתבוננות הזו, ומבלי התבוננות לא ישיג החסידות, ואפילו אם השיג כבר, הנה הטרדות מכריחות את השכל ומערבבות אותו ואינן מניחות אותו להתחזק ביראה ובאהבה ובשאר הענינים השייכים אל החסידות, כאשר זכרתי".

ודברים אלו לכאורה פשוטים מאוד, אך באוצרות רמח"ל עמ' ר"ל האריך רבינו בסוד הדברים הללו, וז"ל:

"כאן עומד אותו ענין רע שנאמר 'נתן אלקים לבני האדם לענות בו', וזה עמל ורעות רוח שנאמר בו 'בזעת אפך תאכל לחם', וסותם כל אור שבעולם... שהרי ודאי חיו אינם חיים, ושערי הרוחה נסתמים ממנו. ונשמה נחשכת ולא נוטלת מן האור העליון כלל, אלא נטבע בעומק זה העולם כמו שנטבעים רגליו בטיט קשה. וכל כמה שמרבה בעוונו, גורם לזה העול להתתקף עליו, וכן מתרחק מצד הקדושה... ואז בני העולם עומדים תוך זה העול, שנוטל מהם האור, והולכים כסומים בזה העולם. ועבותות קשורים במרכבתו של ס"מ הרשע, ואותם הרשעים מנהיגים אותה ולא יודעים, שהרי הם שקועים בחשך של זה העולם, בזה העול שעליהם... לנגד זה, עול אחר נמצא וזה עול תורה... מי שנוטל עול זה עליו, יש לו להתדבק באהבת הקב"ה, וכמו שהוא מניח אהבת דברי העולם בעבור אהבת המלך, כך עול יצר הרע ניטל ממנו ועול יצה"ט מתחזק עליו. כמו של יצר הרע גורם חשך לנשמה ומרחיק אותה מן המלך, כך עול יצר הרע הטוב מאיר לה לנשמה. כאן סוד לקבוע עתים לתורה, שאז עול יצר טוב ניתן עליו. וכאן יש לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" וגו', שלא להניח אותו הקביעות בעבור שום דבר שבעולם, אדרבא להניח כל שאר דברי העולם בעבורו. מיד שיעשה כן הרי אמרו "המאור שלה מחזירן למוטב". ואם הוא אוהב דברי העולם יותר מאהבת המלך, עול יצה"ר מתחזק עליו, ויאמר לו יצה"ר "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה". וכן מי שמניח זמן התפלה או שאר דברי עבודת המלך, בעבור הדברים של זה העולם, לא קיים "ואהבת את ה' אלקיך". מיד עול יצה"ר מתחזק עליו ומתחשכת נשמתו. ועוד קושר אותו ס"מ למרכבתו באותם העבותות שלו, אוי לו שמנהיג מרכבת הס"מ בעולם. אשריהם הצדיקים שנוטלים עליהם עול מלכות שמים באהבה... וזה מנהג למרכבה הקדושה בעולם".

ב. הקנס של בזעת אפך תאכל לחם

הנוראים של רבינו הרמח"ל זי"ע מלאים מהם על גדותיהם, מה גם שהרמח"ל עצמו בהקדמת ספרו כתב ברוב ענוותנותו את הדברים הבאים: **"החבור הזה לא חברתיו ללמד לבני האדם את אשר לא ידעו, אלא להזכירם את הידוע להם כבר ומפורסם אצלם פרסום גדול, כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל".**

אמנם בספר דעת חכמה ומוסר ח"א עמ' רמ"ט כתב הג"ר ירוחם זצ"ל ממיר: **"המשכיל בספרי החסיד לוצטו יראה שספר מסילת ישרים הוא ספר כולל מכל הספרים שחיבר, ויתכן שספרים וחיבורים שלמים שלו כלולים בשורות ספורות במסילת ישרים, ולו היה כותב ספרו בלשון של קבלה כגון "קליפות", "ס"א", "ביעור הרע" וכדומה, אז היינו מחליטים כלנו שכל הספר ועניניו הם עניני "קבלה", גדולתו של המסילת ישרים הוא שהוריד הענינים וקירבן ללשונו, עד שבלמדנו אותו אנו מדמים שיש לנו שייכות בזה, ובאמת הלא ענין "ביעור הרע" הוא מסודות היצירה, שעליו סובב הפלפול של היצירה כולה".**

ובספר עלי שור ח"א עמ' כ"ט כתב: **"אדמו"ר מאור עינינו מרן רבי ירוחם ממיר זצ"ל היה רגיל לומר כי מסילת ישרים הוא התמצית מכל ספרי רמח"ל ז"ל בחכמת הקבלה".**

ואמרתי לנפשי לציין לשם דוגמא בעלמא שלשה דברים שבמסילת ישרים, אשר בהשקפה ראשונה נראים כדברים פשוטים מאוד, אמנם ממה שכתב הרמח"ל באותם עניינים בספריו האחרים מתברר (גם למי שלא יתעמק בדברים) שדבריו אינם פשוטים כלל אלא רומזים ליסודות רמים ונכבדים במשנתו הטהורה (דילגתי על רוב דברי הקבלה שבדבריו, כי אין לי עסק בנסתרות):

א. תחבולת היצה"ר להכביד עבודה על האנשים

במסילת ישרים פ"ב כתב: **"ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו, להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא ישאר להם רוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים. כי יודע הוא שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להנחם ממעשיהם והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי. והרי זה מעין עצת פרעה הרשע שאמר "תכבד העבודה על האנשים וגו'", שהיה מתכוין שלא לבד שלא להניח להם ריוח כלל לבל יתנו לב או ישימו עצה נגדו, אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בכח התמדת העבודה הבלתי מפסקת. כן היא עצת היצר הרע ממש על בני האדם. כי איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות ואי**

הסיתומים. ואי אפשר לימלט ממנה לגמרי, כי אם בהתגלות היחוד העליון המתקן הכל כנ"ל".

ג. ביטול הקנאה לעתיד לבא

במסילת ישירים פרק י"א כתב: "ואמנם לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא והכל כאשר לכל מה' הוא כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת, הנה לא היה להם טעם להצטער בטובת ריעיהם כלל. והוא מה שיעד לנו הנביא על הזמן העתיד, שלמען תהיה טובת ישראל שלימה יקדים הקב"ה להסיר מלבבנו המדה המגונה הזאת ואז לא יהיה צער לאחד בטובת האחר, וגם לא יצטרך המצליח להסתיר עצמו ודבריו מפני הקנאה, והוא מה שכתוב "וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה וגו'", הוא השלום והשלוה אשר למלאכי השרת, אשר כולם שמחים בעבודתם איש איש על מקומו ואין אחד מתקנא בחבירו כלל, כי כולם יודעים האמת לאמתו ועליזים על הטוב אשר בידם ושמחים בחלקם".

וענין זה ביאר רבינו גם במאמר הגאולה, וז"ל: "אך משיח בן דוד הוא הראשון במלכות, ועל כן אמר 'וירם קרן משיחו', כי קרנו רמה מקרן משיח בן יוסף בסוד 'מי בראש בן ישי בראש' כי כך צריך לפי המדרגות, והטוב הגדול יותר שיהיה לישראל הוא סור הקנאה ואפלות היצר הרע, כי בהכיר כל אחד את מקומו לפי המדרגה, הנה יהיה זה למעלה וזה למטה ואף גם זאת אין קנאה אין שנאה, כי כך הסדר לפי המדרגות. וכחשיבות זה העליון חשיבות זה התחתון, בהיות כל אחד מרכבה למאורות העליונים, איש על מקומו ואין יוצא מגבולו כמאורות העליונים".

ובמאמר הזוהר ריש משפטים (גנזי רמח"ל עמ' רעז-רעח) כתב: "ואמנם אע"פ שכל הנשמות כשעולות למקומם ולמדריגתם האמיתית אינם עומדים, עכ"ז הנשמות שהם בסוד מט"ט כשבאות בגלגולים לתקן עניני המלכות בסוד החטא הראשון ותיקוניו, הנה הם יורדין בבחינת עבד... ועל כן מי שהם מצד מט"ט צריכים להיות משועבדים, והיינו שיעבדו עבודה ממש בלי שינתן להם ההתדבקות בשכינה, שהיה מגיע להם להיותם "נשמות", ונשארות רק בבחינת העבדות, והיא עבודה קשה הרבה, אבל זהו תיקונם ובזה הם מקבלים נחת וישוב. וסוד הדבר, כי הנה הקב"ה עשה הסיחים וחמורים לשאת המשא ולטרוח הרבה, והאדם להיות משתמש מהם, והוא אינו עושה שום טורח אלא הבריות משמשות לו. שמא תאמר אין זו משפט, כי מה נשתנו אלה שנגזרה עליהם עבודה קשה, ולא לה מנוחה והשקט? אינו כך, כי ודאי הקב"ה כל מעשיו בצדק, אבל בסוד המקום העליון נתן שורש לכל מיני נמצא, כל ענין וענין בפ"ע, ונתן הישוב לכל דבר כמה שיתישב ויקבל נחת לפי שרשו, ואין שום אחד מוצא קורת רוח אלא במה ששרש שלו נותן. ונמצא ששרש הבהמות אינו

במסילת ישירים סוף פרק כ"א כתב: "אמנם מה שיוכל לשמור את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה הוא הבטחון, והוא שישליך יהבו על ה' לגמרי... וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה היתה מתקימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני האדם ואמר "בזעת אפיך תאכל לחם", אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו. על כן אמרו "יכול אפילו יושב ובטל תלמוד לומר בכל משלח ידך אשר תעשה". אך לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרח, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו, ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות מוכרח".

ולכאורה אין בדברים אלו עומק מיוחד, אך בחיבורו הנורא אדיר במרום (על האידרא רבא) עמ' תיד-תטו האריך מאוד בענין זה, וז"ל:

"ואפרש לך עתה ענין ותפקחנה עיני שניהם... כי בתחלה היו כמעט כמו מלאכים המתנהגים אחר השורש... ואז היו ממש כמי שהולך בעינים סגורות נשען על מי שמביא אותו... וכשירדו ממדריגתם ניתן להם להיות מפקחים על עניניהם, ושיצטרכו הם להיות תמיד במחשבה סובבת אפילו על עניני העבודה... ומזה נולד אחר כך ענין אחר בעניני העולם עצמו שיצטרכו לחזור על פרנסתם וקיומם. והוא ענין בזיעת אפיך תאכל לחם. וגם שם כבר שום אחד אינו עושה יותר ממה שנגזר עליו, ושהקב"ה רוצה. אבל הדרך הוא כך, בתחלה היה האדם במנוחה כמ"ש למעלה. ובא הנחש והודיע את חוה שיש דרך אחר בעולם שאדרבא האדם ידע את העניינים ויפקח הוא על עניניו, ויעשה הטוב בכח עצתו הטובה וחכמתו השלימה. וזה יותר הנאה ועונג לאדם כשיגיע לשלימות על דרך זה. ואז ערב זה הדבר בעיני חוה ונתפתתה אחריו וירדה לעץ הדעת, וניתן לה בהכרח מה שרצתה בבחירה כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו. וירדה והורידה לאדם עמה לכל אלה הדברים. והנה על זה הדרך הולכים הדברים, מי שמתפתה בזה וערב עליו פקיחות ענינו, הקב"ה גם מוליך אותו בדרך זה. ונאמר בו בכל (משלח ידך) אשר תעשה, והוא צריך לעשות כדי שתבא לו ברכה. אבל אם הוא מניח זה הפקיחות עין ומשליך יהבו על הקב"ה, זהו מה שאמרו עליו מלאכתך נעשית על ידי אחרים. וכן אמרו כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ותראה שעכ"פ אמרו מנין שלא יהיה יושב ובטל, כי זה אי אפשר. אלא אם יתעסק רק בעבודה אז מלאכתו נעשית על ידי אחרים. אמנם עם כל זה אינו ניצול מן הזיעת אפיך, כי על כן נקרא עול תורה, כי באמת עדיין צריך פקיחות עין הרבה מאד, כמ"ש למעלה, מפני רוב

"והיתה מנוחתו כבוד" בזמן שלא יש קנאה יש מנוחה למלך, מנוחה וכבוד ושלוש עד עולם ודאי. ואז והיה ה' למלך קשר העליונים עם התחתונים, ה' אחד ושמו אחד.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

ג) בדיני יוחסין

א הנה בפרשה נמנו ישראל והתחלקו לפי שבטיהם, וכתב רש"י (במדבר א, יח): "ויתלדו על משפחתם - הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידת כל אחד ואחד, להתייחס על השבט" [ויעויין בדברי הרמב"ן על אתר].

ומבואר שהיו רגילים כל אחד מישראל להחזיק עמו ספר יוחסין. והנה בפרשת וארא (שמות ו, כג) כתוב בפסוק: "וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע בֵּת עַמִּינָדָב אֶחָת נַחֲשׁוֹן לֹו לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת נָדָב וְאֶת אֲבִיהוּא אֶת אֶלְעָזָר וְאֶת אִיתָמָר". ורש"י על אתר מביא את דברי הגמרא (בבא בתרא קי, א) "מכאן למדנו הנושא אשה צריך לבדוק באחיה". כלומר, שאדם הנושא אשה צריך לבדוק מי הם אחיה, כיון שרוב הבנים דומים לאחי האם [ובספר באר בשדה (על התורה) כתב שכל שכן שצריך לבדוק באביה. ויעויין בשו"ת אמרי דוד (הורוויץ, סי' לח). ועל עיקר דברי הגמרא שם גבי אלעזר שלקח לו מבנות פוטיאל, יעויין ברשב"ם (ד"ה אלא) וברש"ש שם].

ובעל השאלות (שאלתא מא) פותח את פרשת וארא בענין זה, וכותב: "שאלתא דאילו מאן דבעי למינסב איתתא מתבעי ליה למיבדק ולמינסב דמסיב מדוקתא [יש שגרסו מדוכתא וכן בסמוך] דמייחס ולא ליקרי לינסיב מדוקתא דאית בה פסילתא דמאן דנסיב איתתא מדוקתא דמייחס זכי לאשרויי קודשא בריך הוא שכינתיה עליה וכו'", והאריך הרבה בדיני בדיקת יוחסין ונאמנות האב על בנו.

מתישב ואינו מוצא קורת רוח אלא במקום שהוא הבית קיבול שלו, וכיון שהוא עשוי לטרוח, אינו מוצא תיקון למעלה, ולא ישוב בשרשו, אלא במעשה המוטבע בו. וכן המלאכים הם עשרים לעינים, אין להם ישוב חוץ מזה. והנשמות היורדות במדריגה זו של מט"ט זהו תיקונם להיות כך, ולעבוד בדרך זה. ונמצא, שאין משוא פנים בדבר ח"ו, אלא כל אחד מתתקן בדרך שלו, כי באמת בהיותם במדריגה זו אינם מתאווין יותר מזה, ואדרבא זהו תיקונם".

ובמאמר פנות המרכבה בפנה השלישית כתב: "פנה הזאת היא פנת השלום בזה תלוי סדור גדול לכל פרקי המרכבה לעמוד על נכון אשר לא עמדו לעולם... ואז השלום יתפשט בעולם... והוא מקום שהעליונים והתחתונים עומדים בשלום אחת בלא רגש ובלא קנאה... ועמד אור אחד חזק... המקשר עליונים ותחתונים ביחד. ובהגיע מאורות של שם... היה מצרפם ומחלקם לכל אחד לעברו. ומי שיצאו מהם היו מקבלים לפי השרש המשפיע בלי שינוי. וכן קבלו המלאכים בתחלה, ולכך כל אחד לקח מעלתו. ואין קנאה ביניהם, כי קבלו משרשם בלי שינוי, וכל אחד חפץ רק בשרשו. וכשהגיע למטה נעשה חשך אחד שנאמר בו "ישת חשך סתרו". ובני אדם לא קבלו בלי שינוי, אלא בשינוי, על ידי החשך הזה, ולכן לא הכירו את שרשם. ובאמת שלכל אחד מעלה הראוי לו אלא שלא הכירו זה, ולכן כל אחד היה רוצה לעלות במעלה שאינו ראוי לו. וזה היה הקנאה, שלא הכירו מעלתם שהיו בו, שזה הוא מה שמגיע להם, ולא יותר. ולכך כמה מלחמות וקנאות ושנאה שהיו בעולם. והקנאה התחיל מיד בקין והבל, כי נתקנאו זה בזה, וס"ז "ויהי בהיותם בשדה". כי המקום העליון שמקבלים משם בלי שינוי נקראה אהל, ומקום התחתון מקום החשך נקרא שדה. ועל כן קין והבל בהיותם בשדה, אז נתקנאו זה בזה, והרג להבל. וכן עשו איש יודע ציד, מקום הצידה שצדים זה אל זה "איש שדה", והיה מתקנא ביעקב על הברכות. אבל יעקב היה מקבל ממקום האהל, שנאמר בו: "ויעקב איש תם יושב אהלים"... ועל כן מי שמקבל משם לא ירצה לעלות אל מקום שאינו שלו. וזה השרש צריך שיתגלה באחרונה, כדי שיקבלו כל בני האדם מעלתם כראוי לכל אחד ולא ירצו מעלה אחרת, וס"ז "וסרה קנאת אפרים... וזה הצבי יתן כח לארץ ישראל שיהיו כל המאורות משפיעים בה בחמדה ברוחה... אז יהיה השלום שולט, שכבר עברה כל קנאה, וכל אחד יחפוץ בשרשו, ולא יבקש יותר רק לפי תיקונו. ויתגבר החסידות בכל הלבבות, והחפץ יתפשט. ואז יהיה בנוי בלי חורבן אחריו "עולם חסד יבנה" בחסידות שיתפשט. "אף תכון תבל בל תמוט", והמרכבה הקדושה מסתדר לפי סדריה, הכל לפי ענין השלום על נכון כראוי... ואז שרש ישי, זאת נפש דוד "אליו גוים ידרשו". כלם יכירו מעלתם, וישראל לא יקנאו לו. וגם לא יבקשו מלחמות, וגם אומות, אלא

והחלקת מחוקק (ט) כתב שלפי דברי הרמ"א הללו נמצא שעדים הבאים לבית דין להעיד על פסול משפחה, עשו שלא כדין, שהרי אין ראוי לגלות ענין זה. והקשה שהרי השולחן ערוך בתחילת הסעיף כתב שאם נישאת אשה שיש במשפחתה ספק פסול תצא, ואם כן איך שייך לומר שאין מצוה לגלות, והלא היום או למחר יודע הדבר ויהיו הבנים ספק ממזרים. [ועל עיקר קושיית החלקת מחוקק, יעויין באוצר הפוסקים (אות לד) שהביאו כמה תירוצים בזה, ועדיין הדברים אינם מחוורים].

ועוד הקשה החזון איש (פריה ורביה א, לב): "יש לעיין איך בודקין למזבח ולדוכן ולסנהדרין הלא אין רשאים לגלות משפחות מטומעות וכדאמרינן יהיה נזיר ואל יגלה משפחות, ואם הן פסולין הלא הן מטומעות ואסור לחקור אחריהן, ואף שהוא מרשה לחקור אחריו נראה דלא אתיב למחילה, ועוד שהוא בודק ארבע אימהות ויגע במשפחה כולה. ואפשר דלא נאמר אלא בידוע דימצאו פסולן אחר שיחקרו, אבל משפחה שבחזקת כשרות לא חיישין שימצאו בה פסול, והאי בדיקה הוא סיג וגדר לפרסום טהרת המשפחות ושיהיו נזהרים מלהתערב עם פסולים, ודוחק. ועוד י"ל דמוטב לבדוקן וליחסן אף שיש חשש רחוק שיופסלו לגמרי, מלהניחן בלתי מיוחסין, משא"כ בחכם היודע פסול במשפחה אין רשאי לגלות ולחזור אחר פסולן".

אלא שתירוצו של החזון איש דחוק מאוד, מה ההבדל בין חכם היודע לבין בדיקה למזבח, וכי הדבר תלוי בטובת המשפחה הנבדקת. ועוד קשה שאם כן על מה נאמרו דברי השולחן ערוך בתחילת הסימן שלא ישא אדם אשה שיש בה שום פסול, איך יוכל האדם לברר ענין זה. [וגם תירוץ החזון איש השלישי (שם ב, ז ד"ה לעתיד) צריך ביאור גדול].

ועוד קשה מה הפירוש משפחה שנטמעה נטמעה, מהיכי תיתי שפתאום הם יהיו מותרים, עד כדי כך

והנה השולחן ערוך (אהע"ז ב, א) פתח בדיון "לא ישא אדם אשה שיש בה שום פיסול". ולאחר מכן (בסעיף ב) כתב "כל המשפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהם לכתחילה", אלא שממשיך השולחן ערוך שאם יש סימני חשד במשפחה מסוימת מוטב שלא לישא מהם. והבית שמואל (סק"ג) האריך במחלוקת הראשונים בדיון זה, שדעת רש"י והרמ"ה שמי שאין משפחתו ידועה אין אומרים עליו שהוא בחזקת כשרות, אלא חוששים שהוא פסול מלבוא בקהל; ולדעת ר"ת אין חוששים לפסול קהל, ורק לגבי כהונה חוששים; ולפי הטור אף לכהונה אין צריך בדיקה, אלא אם כן התעורר חשד [ולהלכה, הבית שמואל מחמיר, ויעויין בט"ז (א) ובפתחי תשובה (ב) שהשיגו על דבריו].

ובפשטות נראה שדין הנושא אשה בודק באחיה אינו ענין לדברי השולחן ערוך לגבי חובת בדיקה מפסול יוחסין או כהונה, שהרי הבדיקה באחיה אינה בדיקה של יחוס, שהיא נעשית על ידי בדיקת ארבע אימהות שהם שמונה [כמבואר בשולחן ערוך (שם, ג)]. ואם כן צריך ביאור, מפני מה השאילתות כתב את שני הדינים הללו ביחד.

ב. ועוד צריך עיון, שמצד אחד אסור לאדם לישא לאדם לישא אשה בלא בדיקה, ומאידך גיסא כתב הרמ"א (שם, ה): "וכל זה דוקא למי שיודע בדבר. אבל משפחה שנתערב בה פסול, ואינו ידוע לרבים, כיון שנטמעה נטמעה והיודע פסולה אינו רשאי לגלותה, אלא יניחנה בחזקת כשרות, שכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד לבא. ומ"מ כשר הדבר לגלות לצנועין (כך משמע מהר"ן פרק עשרה יוחסין). ודוקא משפחה שנטמעה ונתערבה, אבל כל זמן שלא נתערבה מגלין הפסולים ומכריזין עליהם, כדי שיפרישו מהם הכשרים (שם בהגהות אלפסי)".

וממילא אין דין לחפש ולדון אחר כשרות של משפחות באופן כללי, אלא שאדם הרוצה לישא אשה מוטל עליו לחפש ולבדוק, כדי שלא יצאו לו ילדים פסולים ובעלי מידות רעות [ובזה מיושבת קושיית המהר"ם בריסק (ח"א סי' קל) מפני מה לא נזכר בהלכה חיוב בדיקה באחי האם, לפי שאנחנו נוקטים שכל המשפחות בחזקת כשרות, והבדיקה היא רק בתורת עצה טובה]. וזהו הסיבה שהשאלות כתב את דין בדיקת יוחסין בפרשתנו שבה הנידון הוא בדיקת אחי האם, כיון ששני חיובי בדיקה אלו נובעים מצד דין השראת שכינה של הקב"ה על בניו ומצד תכונות הילדים שיצאו טובים [ועל כן הסמיך לזה את דברי הגמרא (פסחים מט, ב) שישא אדם בת תלמיד חכם, שאין זה מדיני יוחסין אלא מצד תכונות הילדים. ויעויין עוד בספר חסידים (סי' שעח)].

ולפי זה מיושבת קושיית החלקת מחוקק, שאף על פי שאין מגלין פסול של משפחה, אם יודעים עדים על פסול של משפחה, ואדם הולך להינשא לאחד מבני המשפחה, מוטל עליהם לומר דבר זה, כיון שאז יש ענין באמירתם, מצד לא תעמוד על דם רעך. ומה שנאמר בגמרא היינו שאין מגלין, היינו בלי סיבה של נישואין אלא סתם הודעת הפסולים באופן כללי.

ומיושבת גם קושיית החזון איש, איך מותר לברר על יוחסין עבור מזבח ונישואין. משום שכל דברי הגמרא נאמרו באופן כללי, שאין לפרסם משפחות ולהודיע פסולם, אבל כשיש סיבה ואדם רוצה לברר לעצמו, ודאי שיכול הוא לבדוק, ואין צריך להגיע לדין של מחילה.

והטעם שחכמים אמרו שאין לגלות הוא מפני שאותם פסולים אינם פסולים בעצם, אלא זהו רק נידון כלפי נישואין, וכמו שמוכח מזה שהתירה התורה ספק ממזר [וכן הוכיח המקנה (קידושין עא, א)], ממילא אין ענין לפרסם סתם את הפסולים ולגרומם להם צער, ועל

שהחזון איש (שם א, לב) כתב: "יש לעיין במשפחה שנטמעה אם יש על היחיד איסור ממזרות כשידוע לו, ומסתבר דכיון שנטמעה והוכשרה גם על היודע אין איסור" [והאריך שם והסתפק בלשון הרמ"א, ויש להעיר שבדרכי משה (סק"ג) מפורש כתוב שרק אין צריך לגלות, אבל מי שידוע אסור לו. אמנם ברמב"ן (קידושין עא, א) משמע כדברי החזון איש]. וזהו תמוה מסברא, וכי בגלל שהמשפחה נטמעה [מחוסר ידיעה, כמבואר בר"ן (ריש פרק עשרה יוחסין)] פתאום היא נהיית כשירה, עד כדי כך שמותר לינשא עמה [ודברי המקנה (קידושין עא, א ד"ה בגמרא משפחה) שזהו מצד ביטול ברוב, צריכים ביאור גדול].

ועוד צריך ביאור למה חכמים אמרו שאין לגלות ענין זה והלא אדרבה מוטב לגלות כדי שלא יטמעו פסולים בישראל. ולמה לצנועין כן מגלים. ודוחק לומר שזהו רק מפני הסכנה [כמו ששמע מדברי הגמרא (קידושין עא, א)]

ג. והנראה לומר בכל זה, ששם פסול ושם כשר מתייחס כלפי דין חיתון. כלומר, כאשר דנים על נישואין עם מישהו מתוך קהל ישראל, אז שייך לדון על פסול או כשרות [וכן כשדנים על כשרות למזבח ולדוכן ולסנהדרין]. במילים אחרות, שם פסול או כשר אינו כמו דין טומאה וטהרה שזהו דין בעצמותו של החפץ, אלא השם כשרות ופסלות מתייחס לגבי נישואין [אמנם ודאי שכלפי יוחסין נחשב הדבר כשם פסול. ואולי בזה אפשר לפרש את טעם הדבר שמעיקר הדין ממזר מותר בשתוקי [כמבואר בחלקת מחוקק (ד, כד)], ובפתחי תשובה (שם, כז) הביא את דברי השער המלך והמהרי"ט שהתורה התירה ספק ממזר מדין ודאי ולא מדין ספק, ועל כן מותר לו אפילו תרתי דסתרי. ולפי דברינו אפשר לומר שהטעם הוא כיון שממזר אינו שם עצם בפני עצמו, אלא הוא נידון ביחס לאחרים, ועל כן כל שהתירו אותו מצד ספיקו, שוב הוא מותר מצד ודאי].

(קא, ב) דמשה כהן גדול היה, מכל מקום משמע מקרא דהפדיון היה ע"י אהרן ובניו, אך כבר כתבתי בספר כתובות (דף עד, א סוף ד"ה גמרא מכדי) דנתינת המעות יכול להיות ע"י שליח, כדאיתא בבכורות (דף נ, א) רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחי בריה דרב הונא וכו' כדמוכח נמי מהא דאמר רבא בקידושין (דף ו, ב) מתנה ע"מ להחזיר בפדיון הבן אין בנו פדוי [אלא אמר רב אשי בכולהו קני], ואי נימא דאין יכול לפדות ע"י שליח אין מועיל תנאי כדאיתא בכתובות שם, אלא דהאמירה צריך להיות בעצמו ובדיבור לא בעי דיני תנאי, א"כ י"ל ה"נ דהאמירה היה ע"י עצמם אלא שמשה לקח הכסף".

והיינו שהפנים יפות מחלק בין נתינת המעות שאותה ניתן לעשות על ידי שליח, כמו בכל התורה כולה ששלוחו של אדם כמותו, וכמו שמוכח מהגמרא בבכורות; ורק את האמירה על הפדיון לא שייך לעשות על ידי שליח. ומיושב בזה היאך מועיל תנאי בפדיון הבן [ויעוין בפתחי תשובה (שם, טז) שהאריך ביישוב שאלה זו].

וצריך ביאור, מפני מה צריך שאת האמירה יאמר האב בעצמו, וכי מעשה האמירה הוא כמו מעשה אמירת היבם והיבמה שמבואר בגמרא (יבמות קד, ב) שהוא לעיכובא [לענין זה שצריכים להיות בני קריאה]. ומה הסברא בזה.

ב. עוד יש לעיין, שהנה הספורנו (שמות יג, ב) כתב: "קדש לי כל בכור. שיתחייבו כולם בפדיון כשאר כל הקדש, למען יהיו מותרים בעבודת חול, שלולי הפדיון היו אסורים לעשות כל מלאכת חול, כענין לא תעבוד בבכור שורך (דברים טו, יט)". ומבואר בדבריו שקדושת הבכור קודם הפדיון היא כקדושת בכור בהמה, שיש בה חלות איסור לחולין.

אמנם להלכה כתב התרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן רלה): "אך מה שכתבת דאם היה נותן הבן לכהן

כן רק לתלמידיהם או לצנועים שהם מקפידים לברר לפני נישואיהם על יחוס המשפחה, היו מגלים.

וגדר ההיתר של משפחה שנטמעה הוא שאין צריך האדם לבדוק אחרי משפחה זו, ואף אם נודע לו לבסוף, כיון שאותה משפחה נטמעה החשיב הקב"ה משפחה זו כספק ממזר, והיינו ששוב לא שייך להחשיב משפחה זו כפסולי קהל, שהרי אנו רואים בעינינו שהיא באה בקהל. במילים אחרות, אם גדר הפסול היה שם עצם של פסול יחוס, לא שייך להטמיע פסול זה. אבל כיון שגדר הפסול הוא מצד היתר נישואין בקהל, כל שאנו רואים שמשפחה זו נטמעה בקהל, שוב נהפכת היא לחלק מהקהל, והשם פסול שלה לקהל יורד.

ד) מצות פדיון בכור אדם.

א בפרשת השבוע כתוב (במדבר ג, מט – נא): "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּים. מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת הַכֶּסֶף חֲמֵשֶׁה וְשָׁשִׁים וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְפֵי בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל פִּי יְיָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה".

והנה ידועים דברי הרמ"א (יו"ד שה, י) שדייק מדברי הריב"ש (קלא) שאין האב יכול לפדות את הבן על ידי שליח. וכבר תמהו כל האחרונים, ויעוין בש"ך (שם, יא) שהאריך לתמוה על פסק זה, שהרי בכל התורה כולה אמרין שלוחו של אדם כמותו, ולמה יגרע מצות פדיון הבן משאר המצוות.

עוד הקשו האחרונים, שהרי בפסוקים משמע שמשה היה השליח של הבכורים ליתן את דמי הפדיון לאהרן הכהן, ואם כן היאך שייך לומר שלא מועילה שליחות במצות פדיון בכורות.

והפנים יפות (במדבר ג, מז) כתב: "לכאורה מזה ראה למה שכתבו הט"ז והש"ך (ביו"ד סימן שה ס"ק יא) דיכול האב לפדות ע"י שליח, שהרי עיקר הפדיון כאן היה ע"י משה שהוא שליח, ואפילו למ"ד בזבחים

בשנה יהיה כל אדם מחויב לעשותם ביום שהגדיל
 כעין כתיבת ס"ת וזכירה מה שעשה עמלק אלא ודאי
 כדכתיבנא. והרא"ש לדוגמא בעלמא כתבו שטוב
 לפדותו בזמנו. אבל אין איסור כלל כשממתינן".

וצריך ביאור, מהי גדר קדושת בכור אדם קודם
 הפדיון, בשלמא לפי הספורנו דומה הדבר לקדושת
 בכור בהמה, שיש קדושה על הבכור; אבל להלכה
 שנוקטים כדברי תרומת הדשן, שנחשב הבכור חולין
 גמור אף קודם הפדיון, נמצא שמצות הפדיון היא
 מעשה מצוה בעלמא. והאבני נזר דימה את גדר
 המצוה למצות מחיית עמלק וכתבת ספר תורה, ויש
 לדקדק מהו גדר המצוה.

ג. עוד יש לדון שהנה נחלקו האחרונים, בתינוק שחלה
 ולא נימול עד יום ל', ועתה עומדות לפנינו שתי
 המצוות, מצות ברית מילה ומצות פדיון הבן, איזה
 מהם יעשה קודם. דעת הראנ"ח (סימן עט) שצריך
 קודם לעשות ברית מילה. וזה לשונו: "נראה שיש
 להקדים מצות המילה משום דהמילה היא אות
 ההכנסה בדת וקבלת מלכותו יתברך עליו **ואלמלא**
קבלת הברית וההכנסה בברית אברהם אבינו אין
חיוב למצות פדיון כלל, ובדרך שאמרו במדרש קבלו
 מלכותי ואחר כך קבלו גזירותי שאם מלכותי אינכם
 מקיימים גזירותי היאך מתקיימין, ונותן לכהן ה' סלעים
 בתוך ל' שיהיה בנו פדוי לאחר ל' יום".

אמנם הצמח צדק (קדמון, סימן קכח) כתב: "ואי
 משום שלא לפדותו בעוד שהוא ערל ולא נכנס לברית
 עדיין והכי מייתי ר"א ב"ח בתשובה (סימן עט) בתינוק
 בכור שחלה להקדים המילה לפדיון שאלמלא קבלת
 הברית אין חיוב למצות פדיון כלל. הא נמי ליתא. **וכי**
מה ענין בכור למילה דהרי תחילת דין פדיון בכור
 יוכיח האמור לישראל במדבר כדכתיב קח את הלויים
 תחת כל בכור וגו' ואת פדויי השלשה וגו' ואותן
 בכורים שנולדו במדבר כולם לא מלו היו כדפירש

היה יוצא בכך כמו בפטר חמור, בדותא היא דא.
 דבפטר חמור גופיה לא ידענא מהיכן דייקת דיוצא אם
 נותן הבכור לכהן, דילמא לעולם צריך לפדות או
 לערוף. והא דילפינן מהקדש היינו דאין צריך דוקא שה
 אלא פודהו בשאר דברים כשיהיו, אבל מכל מקום
 פדייה בעי. ואפילו אי מהני התם, היינו משום דהחמור
 קדוש גופו בבכורה ואפילו בהנאה קודם פדייתו,
משא"כ בן בכור דיליף בהדיא מקרא דחולין גמור
הוא, למאי מבעיא ליה לכהן, אי לעבד אין בן חורין
 נעשה עבד, אי לבן הא לאו זרעיה הוא". ומבואר
 מדבריו שבכור אדם אין לו שום קדושה אף קודם
 הפדיון, אלא יש רק מצוה בעלמא לעשות מעשה
 פדיון.

אשר על כן כתב התרומת הדשן (שם, רלג): "על אשר
 שאלתני על פדיון הבן שאירע בשבת היאך יעשו
 הפדיון, וגם אם אירע כך כשנתן האב דמי הפדיון
 בערב שבת כמו שרגילין מקצת הכהנים עשירים
 להחזיר. דע כבר נשאתי ונתתי בדבר זה הרבה טורח
 עלי לכתוב המשא והמתן. מסקנתי היתה להמתין עד
 יום א' אחר השבת, כי הוכחתי מפירוש רש"י בפ"ק
 דביצה דמתנות **כי האי גוונא שהן חולין גמורין אין**
קפידיא בשהייתן, וכו', אלא דאין להחמיץ שום מצוה,
 והיכא דמשהה כדי לקיימנה מן המובחר שפיר דמי,
 וכמדומה שכן הוא המנהג" [וכן נפסק בשולחן ערוך
 (שה, יא)].

ובאבני נזר (יו"ד שצה, ה – ו) הוסיף יותר וכתב
 שבמקרה שהאב לא נמצא במקום, עדיף לחכות
 שהאב יבוא ויפדה בעצמו. וכתב: "לכן לדעתי שידחה
 הפדיון עד שיבא אביו. כי עיקר דברי הרא"ש (הלכות
 פדיון בכור סי' א) שכתב לפדות בו ביום משום מצוה
 הבאה לידך אל תחמיצנה (מכילתא שמות יב).
 ולכאורה דמדאורייתא הוא. אמנם לפענ"ד הרא"ש
 לדוגמא בעלמא נקט, וכו', ותדע שא"כ מצוות שמוטל
 על האדם לעשותם פעם אחת בימי חייו. או פעם אחת

שגדר המצוה היא מצות הודאה על הנס, וכעין אמירת הגומל למי שניצל מסכנה.

ולפי זה מבוארים היטב דברי תרומת הדשן והאבני נזר, שאין איסור להתאחר בקיום המצוה. לפי שגדר המצוה הוא אמירת הודאה על נס ההצלה ממכת בכורות, ודומה הדבר למצות כתיבת ספר תורה ומחיית עמלק, שיש מצוה לזכור את מעשה עמלק ולנטור לו איבה על מעשיו. כמו כן, מצות פדיון הבן היא זכירת ניסי מכת בכורות.

ובזה מובנים היטב דברי ההפלאה שאף שאת מעשה נתינת המעות אפשר לעשות על ידי שליח, כמו בכל התורה ששלוחו של אדם כמותו; את מצות ההודאה על נס ההצלה ממכת בכורות, יש ענין לעשות בעצמו, ולא על ידי שליח. שהרי לא שייך ששליח יאמר הודאה על נס שאינו קשור אליו [ואף אם הוא בכור, עדיין אין הוא יכול להודות על נס שנעשה לחבירו].

ובזה אפשר להליץ בעד הראנ"ח שכתב שחיוב פדיון הבן חל רק על מי שמהול, כיון שסימן ההיכר של ישראל הוא ברית מילה, ולפני יציאת מצרים ציווה הקב"ה לישראל למול עצמם; ועל כן כאשר באים להודות על נס ההצלה ממכת בכורות, צריך להיות ראוי להינצל, וכמו שבאותו זמן ניצלו ישראל בזכות מצות מילה [וקרבן פסח], כך גם בזמן ההודאה צריך להיות מהול.

ואין להקשות, היאך האב מודה על נס ההצלה של בנו הבכור, כיון שזהו גופא היה ציווי התורה, שאופן ההודאה יהיה על ידי אבי הבן מיד כשיצא מכלל נפל.

וכעין יסוד זה, מבואר בחתם סופר (יו"ד רצג) שכתב: "בפדיון הבן נראה לי גם כן אין רגילין לעשות שליח משום דכתיב ועברתי בארץ מצרים אני ולא השליח על כן זריזין לעשות בעצמו ולא על ידי שליח זכר לנס, אף על גב דמשום כן אין לנו לאסור לעשות על ידי שליח, מכל מקום אין רגילין לעשות שליח וכו',

רש"י בזאת הברכה וללוי אמר וגו' שרק שבט לוי מלו בניהם במדבר ולא שאר שבטים והכי איתא בכמה דוכתי במדרש הרי מבואר שלא היו נימולים ונתחייבו בפדיון. ואפשר בנדון דידיה מה שהביא ר"א ב"ח בתשובתו מיירי בהמילה ופדיון חלים ביום אחד הדין עמו משום דהמילה נלמד מוישכם אברהם וגו'. לכך אין ספק לפדות בכור זה אחר שלשים אף שמשתינו למול עד אחר כלות שני חדשים".

ומבואר מדבריו שרק במקרה שזמנם של שתי המצוות מגיע ביחד, צריך להקדים את המילה, אבל בלא כן, אין קשר בין מילה לפדיון, ואפשר לפדות אף ערל. [ויעוין בש"ך (שה, יב)].

וצריך ביאור מהי סברת הראנ"ח, שחיוב פדיון הבן מתחיל רק לאחר המילה [ובכלי חמדה (במדבר דף ה, ב – ו, א) רצה ליישב בדרך פלפול, שכיון שטריפה פטור מפדיון [ויעוין שולחן ערוך (שה, יב) ובש"ך (שם, טז)], אפשר להקשות אמאי לא פוטרים את כל הבכורים מצד ספק שמא טריפה, ובממון אין הולכים אחר הרוב [ויעוין בהגהת יד אברהם (שם)]. אלא שלאחר שמלו את הבכור, נמצא שהכריעו בו שאינו טריפה, שאם לא כן היה אסור למול אותו, שוב אפשר לילך אחר הרוב ולהוציא ממון, כיון שכבר נקבע הרוב לגבי המילה. ועל כן סובר הראנ"ח שכל שלא מלו את התינוק אין לו חיוב, לפי שחוששים שמא טריפה הוא. וממילא לא קשה מדור המדבר, ששם כיון שנמנו במנין כלל ישראל, בעל כרחך שאינם טריפה, ושוב יש להם חיוב פדיון. ודברי פי חכם חן. אמנם זהו תירוץ על דרך פלפול, אבל מסברא עדיין יש לעיין, מה הקשר של שתי המצוות].

ג. והנראה לומר שמצות פדיון הבן היא לזכר הנס שעשה עמו ה' בעת מכת בכורות, שהבדיל ה' בין בכורי מצרים לבכורי ישראל. וממילא אפשר לומר

ארבעים יום למדן משה, ואמאי נקראו תולדות משה.

וי"ל בזה דבר נפלא, דהנה התוס' ברכות לא, ב לגבי שמואל שא"ל עלי מורה הלכה בפני רבך את, כי וז"ל (ד"ה מורה), ואף על פי שלא למד עדיין בפניו מ"מ גדול הדור היה, ובא ללמוד לפניו. עכ"ל. ובגיהש"ס ציין הגרעק"א לתרוה"ד סי' קלח שביאר ד' התוס' שנאמרו כאן ב' תירוצים, האחד, שגדול הדור היה, והשני "ובאו ללמוד לפניו".

דהיינו דמי שבא ללמוד לפני הרב, נחשב כבר "רבו" עד שהוא בכלל איסור מורה הלכה בפני רבו.

וא"כ הלא כל ישראל נתאספו בהר סיני כדי ללמוד מפי מרע"ה [ויש להוסיף ד' המהרש"א שבת קטו, א, שהר סיני היה בית המדרש שלהם], היה נחשב "רבו", ולפי המתבאר כאן בפסוק כפי ביאור זה, הוא נחשב "כאילו ילדו" כבר עתה בעומדו ללמד.

ו) שו"ת על הפרשה.

מאת: הרב שר שלום עפג'ין הלוי מח"ס סדרת דובר שלום. לע"נ הטהורה של מרן רשכבה"ג הגאון המופלא מורינו שמריהו יוסף חיים קנייבסקי זצוקללה"ה זיע"א.

פרשת במדבר.

לְרֵאוּבֵן אֱלִיצוֹר בֶּן שְׂדִיאוֹר: (פ"א, פ"ה).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט ראובן כך.

תשובה: אליצור - ע"ש ראובן אע"פ שחטא כמו שנאמר וילך ראובן וישכב וגו' לבסוף עשה תשובה ומחל לו הקב"ה על אותו עון לכך נקרא אליצור מה הצור הזה סובל כל הבית כך סבל הקב"ה על עוונותיהם ומחל להם. בן שדיאור - ממי למד ראובן לעשות תשובה מיהודה אחיו בעת שצוה להשליך תמר כלתו לאור כמו שנאמר ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף ואין שדי אלא השלכה כדמתרגמינן ירה בים שדי בימא כששלחה תמר ליהודה הסימנים ואמרה לו הכר נא למי וגו' מיד ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני וגו' כשראה ראובן כי הודה יהודה אף הוא הודה על עונו ומחל לו הקב"ה כמת דאת אמר יחי ראובן וגו' וכתוב בתריה וזאת ליהודה כך אמר משה מי גרם לראובן שיודה יהודה שנאמר ולזאת ליהודה וכשם שמחלת לראובן כך תמחול ליהודה כי לא ביקש כפרה מאביו מן הנדוי שקיבל עליו אם לא אביאנו אליך מכאן למדנו

ובחידושי תורה שלי אמרתי בפרשת בא שאלת הבן מה זאת וגו' ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו וגו' ויהרג ד' וגו' על כן אני זובח וגו' יש לדקדק לשון אני זובח. וי"ל שגם מאז הי' רגילין הבעלים לזבוח בכוריהם בעצמם דשחיטה בזר כשירה ולפדות הבן בעצמו דוקא וזהו ששאל הבן מה זאת משונה דייקא ולא על ידי שליח ורוב פעמים הכהנים זובחים הקדשים ולא ישראלים ומה נשתנה הבכור. ומשיב האב ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' את כל בכור ה' בעצמו ולא על ידי שליח על כן אני זובח ולא על ידי שליח ובכור בני אפדה בעצמי ולא על ידי שליח".

אלא שהחתם סופר בא לבאר את המנהג שלא לעשות שליח, ואילו לפי מה שכתבנו מבוארים דברי ההפלאה - רבו - שכתב שאת האמירה אין לעשות על ידי שליח, ומשמע שזהו לעיכובא. ולפי דברינו אתי שפיר היטב. [שוב ראיתי בסיום ספר "ראשית בכורים" לרבי אברהם ויינברג הי"ד (עמוד תז - תט, במהדורה החדשה) שביאר עניין זה על פי סוד ועמד שם בכמה עניינים שהוזכרו כאן].

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

ה) המלמד את בן חבירו - מאימתי נחשב בנו

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני (ג, א)

וברש"י, ואלה תולדות אהרן ומשה, ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה, מלמד, שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

וצ"ב הלא י"ום דיבר ה' את משה בהר סיני" היה במעמד הר סיני, ואז עדיין לא לימד משה תורה לבני אהרן, שהרי רק כשירד מן ההר לאחר

לדבריו ומה היה דינו בן גדעוני שאמו קראתו עוני הוא אוני ואביו קראוהו בנימין שהוא חזק שירכה גדודים לכך נקרא אבידן בן גדעוני. (שם).

לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישַׁדִּי: (פ"א, פי"ב).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט דן כך.

תשובה: אחיעזר בן עמישדי - לפי שדן אביו נעשה אח ליהודה במלאכת המשכן שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו' ואמר ואתו אהליהב בן אחיסמך למטה דן ואין עזר אלא יהודה שנאמר ועזר מצריו תהיה וכן נאמר על דוד שהיה מלך כי הוא משבט שנקרא עזר שנאמר שויתי עזר על גיבור וכן יעקב אמר דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבשבטים וזה היה יהודה ולכך נקרא בן עמי שדי שדן עמו כיהודה וכן את מוצא כשם שנקרא יהודה אריה כך דן נקרא אריה לכך נקרא נשיא שבטו אחיעזר בן עמישדי. (שם).

לְאֲשֵׁר פַּגְעִיאל בֶּן עֶכְרָן: (פ"א פי"ג).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט אשר כך.

תשובה: פגעאל בן עכרן - לפי שאשר נתברך בבנות שהיו בנותיו נאות וראויות למלוכה לכך נתנבאת אמו עליו שנאמר כי אשרוני בנות ולכך בירכו משה יהי רצוי אחיו שאם היה לו קטטה עם אחד מן השבטים היו נושאים השבטים מבנותיו ומרצים הכעס שהיה להם עליו ועל זה אמר וכימך דבאך ומתרגמינך וכיומי עולמיך תוקפך ללמדך כי הזקנה של שבט אשר היה נאה וחזקה כנערה של שאר שבטים והיו נשואות למלכים והיו מתפייסים להם כדכתיב מאשר שמנה לחמו אין לחמו אלא אשה שנאמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל והיו בנותיו נשואות למלכים ואם היה כעס למלכים עליהם היו מתרצים בשביל בנותיהם לכך נאמר פגעאל בן עכרן שכל מי שהיה עכור שהוא חייב מיתה למלך כמו שנאמר יעכרך ה' וגו' היתה בתו מבקשת עליו רחמים לפני המלך ומוחל לו ואין פגעאל אלא לשון בקשה ותפילה שנאמר ויפגע במקום ואומר אל תפגע בי לכך נאמר פגעאל בן עכרן. (שם).

לְגַד אֱלִיסָף בֶּן דְּעוּאֵל: (פ"א, פי"ד).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט גד כך.

תשובה: אליסף בן דעואל - על שם המזבח שבנו שלא היה דעתם למרוד במקום אלא על שם עדות שנאמר אל אלהים ה' וגו' אם במרד ואם במעל לכך נקרא אליסף לפי שקיימו דברי משה רע"ה שהלכו במלחמה עם אחיהם ולא שבו עד התנחל בני ישראל נתקיים בהם ברכת יהושע בנכסים רבים שובו אל אהליכם היא היתה המלחמה של המצריים שהיו לוחמים עם בנייהם ושמעו שהיו זועקים להקב"ה במלחמה שהיו אומרים שמע ישראל ועזרו לבניהם והרגום ולקחו כל ממונם על שקיימו דברי הקב"ה ועזרו את אחיהם לכבוש את הארץ ולכך נקרא אליסף בן דעואל. (שם).

לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עֵינָן: (פ"א, פט"ו).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט נפתלי כך.

תשובה: אחירע בן עינן - שהיתה ארצו שמנה לתבואה כמו שנאמר ותרעינה באחו ואומר בין אחים יפריא. רע - הוא לשון רצון כדמתרגמינן רצון רעוא זה היה שבט נפתלי שהיתה ארצו מוציאה פירות כרצון בעליה וכן משה רע"ה אמר נפתלי שבע רצון. בן עינן - לפי שהיו עננים משקים ארצו וגם מעיינות מים רבים היו בארצו ועל זה אמר ומלא ברכת ה' וכמו שנאמר מבורכת ה' ארצו. (שם).

לְבִנְיָם גַּד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבֵית אֲבֹתָם. (פ"א פכ"ד).

שאלה: מדוע הקדים את שבט גד לשבט יהודה בכמה מקומות.

שלא למד ראובן להודות אלא מיהודה ולכך נקרא נשיא שבטו אליצור בן שדיאור. (מדרש אגדה).

לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן צוּרִישַׁדִּי: (פ"א, פ"ו).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט יששכר כך.

תשובה: שלומיאל בן צורישדי - שאע"פ שיצא ממנו זמרי שעל ידו מתו עשרים וארבעה אלף במגפה עשה לו אל שלום וסמכו אצל ראובן שהיה בעל תשובה ולכך נאמר בן צורי וכשברך משה את השבטים לא בירך לשמעון מפני מעשה זמרי אבל תלה אותו בברכת יהודה שנאמר שמע ה' קול יהודה וע"ש שמע אמר שמעון וכן מצינו שמנחלת יהודה נתנו לשמעון אחיו כמו שנאמר עלה אתי בגורלי וגו' לכך נקרא נשיא שבט שמעון שלומיאל בן צורישדי. (מדרש אגדה).

לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינַדָב: (פ"א פ"ז).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט יהודה כך.

תשובה: נחשון - שירד לנחשול של ים תחילה בטרם שנבקע ונ"ן מתחלף בלמ"ד כמו שמצינו נשכות לשכות נילוס נינוס. בן עמינדב - לכך נעשה נדיבו של הקב"ה לכך זכה יהודה למלכות שנאמר בצאת ישראל ממצרים וגו' היתה יהודה לקדשו מלמד שקידש שמו של הקב"ה על הים לכך ישראל ממשלותיו נעשה מושל לישראל ולכך נקרא נחשון בן עמינדב. (מדרש אגדה).

לְיִשְׁשַׁכָּר נַתְנָאֵל בֶּן צוּעֵר: (פ"א, פ"ח).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט יששכר כך.

תשובה: נתנאל - לפי שנתנו שבט יששכר לבם על התורה שנתנה האל לישראל על יד משה שנאמר ויתן אל משה וגו' ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד ואומר ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים. בן צוער - שקבלו עליהם צער וטורה כל ישראל שהיו שואלים להם ומשיבים להם כמה דהוא אמר וכל אחיהם על פיהם ולכך נקרא נתנאל בן צוער. (מדרש אגדה).

לְזַבּוּלָן אֱלִיאָב בֶּן חֶלֶן: (פ"א, פ"ט).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט זבולון כך.

תשובה: אליאב - ע"ש הברכה שברכו אביו שנאמר זבולון לחוף ימים ישכון ולכך נקרא שמו אליאב ע"ש אלונים מבשן עשו משוטיך אב ע"ש שם הספינה שנאמר חלפו עם אניות אבה ואומר עודנו באבו. בן חלן - נקרא ע"ש הברכה שברכו משרע"ה שנאמר ושפוני טמוני חול. (שם).

לְבִנְיָם יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישַׁמֶע בֶּן עֲמִיהוּד לְמִנְשֵׁה גַמְלִיאֵל בֶּן פְּדֵהצוּר: (פ"א, פ"י).

שאלה: מדוע נקראו נשיאי שבט יוסף כך.

תשובה: אלישמע בן עמיהוד - נקרא שמו על שם מעשה יוסף הצדיק אמר הקב"ה אלי שמע יוסף שצויתיו על הזנות ולא שמע אל אדונתו שהיתה מפתה אותו כמה דהוא אמר ולא שמע אליה אמר הקב"ה עמי היה שכבש את יצרו לעשות רצוני. גמליאל בן פדהצור - ומה שכר גמלו האל על שקידש שמו של הקב"ה שפדאו צורו ונעשה מלך על כל מצרים. (שם).

לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן גְּדַעְנִי: (פ"א, פי"א).

שאלה: מדוע נקרא נשיא שבט בנימין כך.

תשובה: אבידן - ע"ש בנימין שבשעה שנולד מתה אמו מפני קושי לידתה והיתה היא סבורה גם בנימין כמותה ולכך קראתהו בן אוני כלומר שיהיה מתאונן והולך כמו שנאמר לא אכלתי באוני אבל אביו קראו בנימין כלומר יגיע לאריכות ימים ולא ימות ומנין שימין הוא כמו ימים דכתיב ותעמוד לגורלך לקץ הימין דבר אחר שהוא חזק ביד ימין ולכך נקרא אבידן שאביו דן בין דבר אמו

[מטיחים דיבורים מחוצפים] כלפי מעלה וגוני שהיו מדברים גנאי זה על זה ויצר שהיו מהלכין כלפי יצרן [מהלכים בדרך היצירה"ר] ושילם שהיו משלמין רעה תחת טובה וזה טעם איחור בני נפתלי משאר שבטים דרך זלזול והקלה. (מאור האפלה).

תשובה: הטעם שהקדים בני גד במקצת מקומות מפני שקבורתו של משה בחלקו של גד ולפיכך זכה שיקדם לפני יהודה. (מאור האפלה).

בְּנֵי נִפְתָּלִי תוֹלְדֹתֵם לְמִשְׁפַּחְתֶּם. (פ"א, פמ"ב).

שאלה: מדוע איחר הכתוב את בני נפתלי בכל מקום שמנאם.

תשובה: בגלל שמדותיהם לא היו על נכון אמרו למה קרא נפתלי לבניו יחצאל וגוני ויצר ושילם. יחצאל – שהיו מחצין דברים

”נחשבה”–הגאון מזרנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט”א

בְּמִסְפָּר – שְׁמוֹת

שָׂאוּ אֶת רֵאשׁ כָּל עֵדֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתֵם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתֶּם. בספר פני דוד להחיד”א על פסוק זה כותב, ”צריך להבין במספר שמות מה פירושו”.

ובהמשך דבריו, פירש בעל הפני דוד, על פי מה שידוע, שאדם ששונא את חבירו אינו יכול להזכיר שם שונאו, ובמקום זה הוא מכנה אותו על שם אביו או כינוי אחר, ועל כל פנים הוא נמנע ככל האפשר מלהזכיר את שמו, ולהיפך מי שמחבב את השני הוא משתדל להזכיר את שמו. וכן מצינו בשואל המלך ששואל את יהונתן, מדוע לא בא בן ישי אל הלחם, וכאשר יהונתן משיב, נשאל נשאל דוד מעמדי וכו', עונה לו שואל, הלא ידעתי כי בוחר אתה בבן ישי וכו', כלומר שואל מקפיד לומר, בן ישי, ואילו יהונתן מדבר על דוד, ודוקא בכך רואה שואל ומבין כמה יהונתן מחבב את דוד בן ישי. וזהו שאמר כאן הכתוב, בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת, כאומר חביבין עלי שאני רוצה שתזכיר שמותם שיש לי נחת רוח בזכירת שמם. עד כאן דבריו הנפלאים של החיד”א, עי' שם.

והנה למידין אנו מזה חובתן של ישראל עם קדושים, שהקדוש ברוך הוא כביכול מחבבן, ורוצה שיוזכר שמם שוב ושוב, וציוה גם כן לפקוד אותם, עד שכל חומש במדבר נקרא חומש הפקודים.

וכמו כן כל יהודי באשר הוא, חביב לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרו באבות, חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלקים ברא את האדם. וחביבין ישראל שנקראו בניס למקום.

והנה חיבתו של כל אדם ואדם, היא מפני האישיות שלו המיוחדת, כי לכל אדם יש אופי שונה ומיוחד לפי התפקיד אותו יעד עבורו הבורא יתברך. ובעם ישראל באופן מיוחד, יש לכל אחד ואחד תפקיד יהודי, ומטרה מסוימת שעבורה נברא. והקדוש ברוך הוא מחבב כל אחד ואחד, ומסייע בעדו לבצע את מה שהוא צריך לבצע, וזה חביב לפניו יתברך עד מאד. עד שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם. כי כל אחד יש לו את הלב המיוחד שלו, לפי המעשים שהוא אמור לעשות.

ואולם התפקיד של כל אחד ואחד יש לו השפעת גומלין, על כל הבריאה בכללותה, ולכן הם נימנו במספר שמות, כי גם המספר קובע, ולא רק השם. וזהו במספר שמות.

וכאשר אנו מתקרבים מידי יום יותר ויותר לחג השבועות הבא עלינו לטובה. זכור נזכור כל אחד ואחד מאחינו בית ישראל בתפקידו ומעמדו המיוחד, ונשתדל לסייע לו במה שאפשר, וכמובן שלא נשיח הדעת מתפקידינו אנו. והשם יתן חלקינו בתורתו.

”מתוך ההפיכה”

פרק ק"י "קשה לשנות דעה קדומה כקריעת ים סוף"

ערב פסח מתקרב ובבית הכלא מתעלמים מהבקשה של חיים שלום פינקלשטיין לקבל מצות מהודרות יין ומחר כדי לקיים את עיקר מצוות ליל הסדר. הוא חושש שהם בכונה מתעלמים ממנו וזה גורם לו לכאבי ראש מראים.

חיים שלום מוצא דרך מחוכמת איך להפגין נגד היחס האכזרי כנגדו, הוא מעמיד פני חולה אנוש זעקות עזרה נשמעות מחדרו הזעקות גובחת והולכות עד שהסוהר מוריס לוי לא יכול להתעלם מהם. הוא מתקרב לחדרו וחיים שלום שלמד לשחק בצורה מושלמת עד שהמשחק שלו נראה אמיתי מצליח לעבוד על מוריס שהוא נוטה למות הוא ביקש לומר עמו ק"ש ופסוקי ידחי מוריס מלחץ ומזעיק עזרה.

מגיב חיובית לכל הבדיקות, הדופק והנשימה די סבירים, סכנת חיים כרגע לא מרחפת עליו, מלבד איזה התקף חרדה היסטרי אין כאן דבר.

לאחר בדיקה מקיפה אמר למוריס לוי: תחזיר אותו לחדר, אין לו משהו רציני, אין לי מושג אם הוא עבד עלינו או שהיה לו באמת התקף חרדה, יתכן שבן אדם כשנמצא במקום כזה מסוגל להגיע להתקף חרדה או התמוטטות עצבים, תיקח את הכל בערבון מוגבל, ליתר ביטחון תיכנס כל שעה שעתיים לחדרו לראות אם חל שינוי בו, אם יש שינוי לרעה תתקשר למס' זה זה אפילו באמצע הלילה" הוא סיים את דבריו בקריצה רבת משמעות שאמרה... בפעם הבאה תזהר לא לעשות בלגן.

מוריס לוי כעס על עצמו מאד, הוא עשה ממני צחוק, הוא שיחק אותה גוסס, על מנת לעשות בלגן, בכך הציג אותי כשוטה מוחלט, אני לא אשתוק על כך, עלי לשבת עליו כדי להבין למה עשה את התרגיל שלו.

כשקיבל את מערכת המצות היין והמרור, החליט שהוא לא יתן אותם לאסיר, עד שיוציא ממנו מה עמד מאחורי התרגיל.

חיים שלום שכב במיטתו פניו היו אטומות לחלוטין, הוא הבין היטב כי המשחק שלו לא הצליח, הוא לא יכול לעבוד על רופא פתולוג שמתמצא היטב במערכות גופו של אדם, כמה שינסה לשחק, אבל להיות גוסס לא יוכל, הם הותירו אותו בחדר, מה יהיה מחר? מחר ערב פסח ואין לו כלום, מי ידע מה יתנו לו ואם יתנו לו? אולי עתה יענישו אותו על המשחק.

לפתע הוא ראה את מוריס לוי נכנס עם מצות יין ומרור כפי שביקש, הוא היה מופתע לחלוטין, המחאה הועילה, הוא כן זעזע את המערכת. פניו שונו באחת

קריאת שמחה יצאה מפיו.

"אין מילים בפי להודות לך על מה שעשית עבורי".

"אם חושב אתה שתקבל ממני את המצות וכו', יש לך א'כ טעות גמורה, אני לא מתכוון לתת לך את זה עד שאקבל מענה ברור על מה שקרה קודם לכן, ענה מוריס לוי כולו כועס, עשית ממני צחוק התחזית לגוסס שיחקתי ברגשות שלי, קראת ק"ש וביקשת ממני לומר איתך פסוקי וידוי, בדיוק כפי שקרה לי עם אמי עליה השלום, ניצלת את הנקודה היהודית שעוד לוחשת בקרבי, למה עשית לי את הביזיון הזה? נעץ בו מבט מזרה אימים.

"אני אענה לך על הכל, השיב חיים שלום כולו חרדה, ראיתי שמתייחסים אלי כאילו אני אפס מוחלט אין לי רגשות אין לי מצוות וחג הפסח אינו קיים עבורי, זה פשע שקיים אולי בשלטון הייבסקים שונאי הדת, ביקשתי והתחננתי כמה וכמה פעמים שאני רוצה את המינימום לכבוד חג הפסח, כל עוד אני חי זכותי ואף חובתי לקיים את המצוות.

כמה שאני מתחנן ומנסה לנגן על הלב שלכם דרך, אין תגובה, אפילו לא אמרו את המילה לא' פשוט נהגו בי כאילו אני "אאוטסיידר" (יצור שלא משתלב בחברה) מה היה עלי לעשות? הברירה היחידה שלי הייתה, לצום את כל ימי הפסח, אם זה היה כך, בלאו הכי הייתי מת, אדם במצב בריאותי נמוך כשלי לא היה שורד את הצום הממושך, אז לא חיכיתי עד המוות בפועל, אלא עשיתי לך "קדימון" חשבת אולי הלב היהודי שלך יתנגד למה שעושים לי, האמנתי שיוציאו אותנו למקום מעט יותר אנושי, לכל הפחות לימי הפסח, חושבני שאם היית במקומי היית מנסה למשוך תשומת לב באיזו דרך.

מוריס היה המום מהתגובה, לפתע ראה את האסיר מס' 210 באור שונה, אדם שמוכן לצום למוות בשביל עקרונות הדת הוא לא בן אדם רגיל, מעולם לא היה במתקן הכליאה אחד שנאבק למען הדת, אלו שנלחמו היו בעד עניינים אישיים ותו לא. אק יסתכל על עצמו במראה, הוא מוריס שנוגד לאבא יהודי ששמר תורה ומצוות, נין ונכד לאנוסי ספרד שעלו על המוקד בשביל האמונה יהיה סוהר של יהודי קדוש כזה?

"תשמע אסיר 210 אומר לך את האמת, במקום הזה אין לאף אסיר שום מעמד, אנשים שמגיעים לכאן נועדו לגריסה, בדרך כלל מדובר על פושעים מועדים מתחתית הסולם שכנראה מגיע להם עונש מוות על פשעיהם, רק שאין משפט מוות במדינה, לכן נוקטים כלפיהם נהלים שמביאים אותנו ממילא לסוף במהירות, לא פגשתי כאן אדם שהיה ניתן לחשוב שאולי נפל לכאן בטעות, מלבדך, היום נוכחתי לדעת שיכול להיות אדם שלא מתאים למקום, אין לי מושג מה עשית שבשביל זה החליטו מלמעלה לקבור אותך חיים בכלא הכי לא אנושי, אשמח מאד לשמוע מה הרקע לעוול החמור שהביאך הנה".

"אם תשאל אותי בכנות, אומר לך את האמת שגם לי אין מושג למה עוללו לי מספר אנשים רעה כה גדולה, יש כאן עוול שזועק עד לשמים, אבל מה יתרום אם אספר לי את סיפורי, בלאו הכי לא תוכל לפעול בעדי מאומה, ולא עוד אסור להיות חבר של אסיר לא יעבור זמן עד שחברך יקלטו שיצרת עמי קשר בניגוד לנהלים, לי לא תועיל ולעצמך תרע מאד. עדיף אם כך שסודי ילך עמי אלי קבר".

"אתה אדם חכם מאד, אין לי מה לומר אבל אשתדל אם אוכל להקל עליך מעט את תנאיך" סיים מוריס את דבריו בהערכה.

הרכב המיושן שהסיע למירון השתייק לערבי מלוד עבדול אבו חסן שהיה עושה הסעות ברחבי הארץ, היו לו ברשותו כמה אוטובוסים מיושנים שבקושי עונים לתואר "רכב הסעה" כי לאחר נסיעה בו הוצרכו לחילוף עצמות כללי (היו שהעדיפו לכן את "הלור" משאית הסעות שגם בה רקדו בני המעיים של הנוסעים בריקוד עליו שהתאים עצמו לשיר עתיק היומין, שישו בני מעי שישו, אך היא פחות החניקה מהרכבים הסגורים).

למרות יושנם וכבודתם טרם כלות חישוב האמורטיזציה (הבלאי) עדיין יש להם תפקיד, לפני שיזרקו לאיזה "הר הזבל" של הרכבים שיצאו מכלל שימוש ואין בהם חפץ, היה לו סוכן זריז בשם רב הרשל דושינסקי שהתעסק בכל מה שניתן לתוך שהיה מסדר הסעות עבור אנשי שלומינו, צארטיל דאגה לסדר הסעה הלך ושוב בהפרש ארבעה ימים.

למזלה הטוב של צארטיל הייתה נסיעה למירון מוכנה בלי שהיות מיותרות, נראה כי משמים מסייעים לה להגיע למקום, לא תמיד היו הסעות מזומנות, נדרשו לך סך מסוים של אנשים שירצו לצאת לדך הרחוקה, כשנרשמה הודיע לה רב הרשל בשמחה כי בדיוק יש לו הסעה שעומדת להיסגר, חסרו שתי נוסעות כדי לצאת לדך, הנס הגדול יותר היה שכל אותם נוסעים נרשמו לנסיעה חזור שתהיה בעוד ארבעה ימים, כך יש קצת יותר משלושה ימים לערוך תפילות על הקברים הקדושים.

עתה ישובות היו ברכב כעשרים נשים בגילאים שונים שנסעו לפרוק את לבן על כל הקשיים שבעולם.

לזו הראשונה שלא מפסיקה מלמרר בבכי עוד מרגע עלותה לרכב, בת בוגרת שהלבינה צמתה זה זמן כביר ועדיין לא נואשה מלמצוא את השידך המתאים. לשניה שיושבת בשכנותה יש בעיות קשות של "שלום בית" תיק הגירושין כמעט מוכן, צריכים רק לזמן את ההרכב כדי לתת את "ב השורות, אבל כפי שאמר הדין הגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל לפני שיהיה הנושא בלתי הפך כי בעלה הוא כהן מיוחס מאד ויש סיכוי שאולי תהיה אשת כהן גדול בעת שיעלה לרצון, כדאי לנסות את עזרתו בקודש של רבי שמעון בר יוחאי, במערה הזו רואים ניסים ונפלאות שלא על פי דרך הטבע. לשלישית כבר נואשו הרופאים שתוכל ללדת, נותרה עוד אפשרות אחת, לפני שמנסים זאת באים לבקש את הסייעות דשמיא דרך המערה הקדושה. כך לכל אחת מהנשים לב כבד מלא צער עד גדותיו, ניתן לכתוב על כך לכל הפחות עשרה ספרים [בהוצאת מסיפורי המגיד בלי נדר].

מלבדן היו עוד מניין מבוגרים שישבו מקדימה, כל אחד אחז בספרי קודש שהצטיידו בהם כדי שחלילה לא להעביר את הזמן היקר בשיחת חולין שאינה תורמת דבר.

בשעות הצהרים יצא הרכב המיושן מרחוב מלכי ישראל בגאולה כשהוא עשן כולו, המנוע מקרטע בנשימות כבדות, הוא מוציא מצינור המפלט קיטור סמוך של עשן שחור שיכול להחניק כל יושבי תבל, בלי להשתמש בגז הציקלון המפורסם לשמצה, הוא נע בכבדות בכבישים המיושנים והלא מתוחזקים מחוץ לירושלים, הייתה זו נסיעה מפרכת שמתמשכת כשבע שעות עם חניית ביניים קצרה באמצע הדך, להחליף אויר ולהצטרפויות דחופות. כל האנשים ישבו שקועים בספרי תהילים ומוסר, או למדו משניות או הגו בספר 'חוק לישראל' מכינים את עצמם לשלושת ימי קדושה במחיצת התנאים הקדושים.

הנסיעה התנהלה בלי הפרעות, פרט לנהג שהיה מבני דודנו המיוחדים, תושב העיר רמלה כבן חמישים שמצא את הזמן ל"שירים כבקשתך" בין אם תרצה ובין אם לא, הוא ניגן בקול כל הדך שירים מזרחיים גרוניים, סבור היה שהוא פייטן מהשורה הראשונה, כי היה מרצה מעצמו מאד, מפעם לפעם הגביה את קולו בסלסולים גרוניים מחרישי אחרניים, ממיטב שירי "אום כולתום" כנראה שחש את עצמו מקבילה לחזן היהודי הבלתי נשכח רבי יוסלה רחנבלט ז"ל.

איש מהנוסעים לא העז להעיר לו על הרעש המחריד שמקים (כי נפל פחדם עלינו היה מאז ומתמיד) כל אחד היה מרוכז בעצמו, יש כל כך הרבה על מה לבקש, לכל אחד יש את ה"פעקאלע" (החבילה) שלו, כל אחד הגיע כדי לפרוק את הלב הקשה אצל התנאים הקדושים, זהו המקום שאפשר לפעול בו ישועות גדולות מאד, האוירה הייתה רצינית מאד, מדי פעם נשמעו בכיות נשים שמיררו בבכי תוך אמירת פרקי התהילים, נראה היה שהן אינן יכולות להמתין עד שתגענה למערה.

צארטיל ואמה היו אף הן עסוקות בתוך עצמן, רק כשהתקרבו להר מירון חטפה צארטיל שיחת הכנה עם אמה, היה עליה להכין את אמה שהיא הולכת להתפלל לא רק על בתה צארטיל.

בקול מהוסה לחשה לאמה את הסוד הגדול, על החלום שפקד אותה לאחרונה, היא גם הרחיבה על החלומות הקודמים שהיו לה משך תקופה ארוכה מהם הבינה שהשידך שלה הוא עם חיים שלום ומשמים היא מזומנת לו אלא שהיו מכשולים רבים שמנעו את הקשר הזה, חיים שלום עבר תקופות קשות מאד, אבל גם בזמנים הקשים ביותר לא פרק עול לחלוטין, הוא נהר בעיקר הדת אבל היה שבו בכבלי הדמיון, ברם משמים יסרו אותו על כל חטאיו ובס"ד מופלאה התעורר מחדש, הוא שב בתשובה שלימה אל אביו שבשמים זו תקופה ארוכה, הוא התפכח מכל החלומות הכוזבים וידע שהלך בדך לא נכונה, עתה הוא מתמרק ביסורים נוראים בכלא חקוק לרחמי שמים מרובים שיהיה מי שיחלץ אותו מבור תחתיות ולא יאבד לנצח.

האבא שלו התגלה אלי לפני מספר ימים וביקש ששתינו נעתיר עליו בקברו של התנא הקדוש רשב"י זע"א ונהפוך עולמות כדי שיקבל את הס"ד לקרוע את הכבלים האחרונים מעליו. אין מצוות "פדיון שבויים" יותר גדולה מזה שנשב שלושה ימים ונהפוך עולמות עבור אותה נשמה עשוקה, התפילות שלנו מוקדשות לזכותו, בלי ערבוב כוונות עבור עצמנו. מסירות גדולה כזו תביא לבסוף גם ישועה עבורנו.

"אמא אני מבקשת ממך בכל לשון של בקשה, להעביר על כל מה שהיה בעבר, עצם ההתגברות על המשקעים תעורר עליו ועלינו זכויות רבות, אמא יקרה הבה ננסה לעשות את כל שבידינו כדי שאנקת אסיר תשמע למעלה ויגיע הרגע הנכון לשוב דלתות ובריחי נחושת".

גב' ציפורה הויזמן הייתה מופתעת כולה, לדבר כזה לא ציפתה, היה זה ניסיון כבד מאוד עבורה, ביקשו ממנה להתגבר על כל העבר לקבל בזרועות פשוטות את מי שהיה כה דחוי אצלה, אם היו מבקשים אותה בעבר לא הייתה מוכנה בשום פנים ואופן, אבל השיחות שהיו לרב משה יוסף עמה עשו שינוי מסוים, אך לא עד כדי להפוך את עצמה לחלוטין.

כעת היה עליה לעבור את הקטע האחרון, להפוך את עורה לחלוטין, אבל זה ניסיון לא פשוט, להפוך עולמות על אדם שכה תיעבה אותו מכל הסיבות שבעולם, לראות בו מעתה בן בית ולא סתם אלא "לכתחילה של לכתחילה" אך יכול אדם להפוך את עורו עד כדי כך?! היא ידעה תנ"ך חכרה את הפסוק "היפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו?!".

"אנא ה' תן לי את הכוח לעמוד בניסיון הזה, זה ניסיון קשה ביותר, אבל אני מוכנה לעשות את המאמץ כפי שנדרשת. בזכות זה תרחם על "צארטיל בת ציפורה" שזקוקה לרחמי שמים מרובים שתזכה להקים בית נאמן בישראל עם בעל טוב שיעמוד לימינה בכל פרט ושיזכו יחד לבנים ובני בנים עושי רצונך באמת ובתמים" לחשה לעצמה לאחר מיכן כל הנסיעה.

היא שמה לב שלא הייתה עדיין מסוגלת בשעה זו לחבר בין השניים, השכל והלב ממאנים לקלוט כי חיים שלום הוא יהיה החתן, היא מוכנה להתפלל ולקרוע עולמות שחיים שלום בן אסתר יזכה לצאת משאול תחתית ושיזכה לתשובה שלימה ולכל טוב, אבל היא עוד לא מצרפת אותו למניין ביתה.

יש כאן שתי תפילות חשובות, על יהודי אומלל שזקוק לרחמי שמים מרובים וצריך לקרוע עולמות בשבילו, ו...יש את מה שתפילה זו תביא בעקבותיה. שבתה צארטיל תזכה בקרוב, להקים בית נאמן בישראל, אבל עם מי? עם איזה יצור נעלם שאין לה מושג מה שמו, היא מתפללת שהוא יהיה בעל טוב ונאמן ואבא יקר שיזכה יחד עם בתה לגדל דור ישרים מבורכים, אבל לנקוב בשם המפורש חיים שלום, לזה אין לה את הכוחות, זה גדול עליה בעשרות מספרים.

כשהגיעו להר מירון התברר שהסיפור עם האכסון אינו פשוט כל כך, הרבה אנשים היו צריכים לאותו סידור, למזלם הטוב משפחת כהן הייתה משפחה מאד פעילה, היא ארגנה בין תושבי הכפר מקומות אכסון לכל הנזקקים, משפחת כהן הסכימה לקבל את צארטיל ואמה בביתה, היא העניקה להן חדר מרווח מאד שהייתה לו כניסה נפרדת מצדו האחר של הבית, כך לא נזקקו להפריע לחיי הבית, בתשלום על האכסון מונח היה גם ב' סעודות יומיות שניתנו בלב רחב, כמידת "הכנסת האורחים של יהודי טריפולי" לב רחב ומלא, בני המשפחה לקחו ממש פרוטות רק לכיסוי ההוצאות ולא עשו מזה עסק מכניס רווחים.

צארטיל ואמה הקדישו את הימים הבאים לתפילה נרגשת ולאמירת פרקי תהילים בלב קרוע ומורתח, גב' הויזמן השתדלה להדחיק את כל הרגשות השליליים שהיו לה עד עתה, בין לבין חשבה לעצמה, האם אנחנו לא עושים טעויות נוראות ומתרחקים ממקור האמת משך החיים? עם כל זאת, אנו לא נרתעים לבקש סליחה ומבקשים מהבורא יתבך שיסלח לנו על כל חטאינו ושנחדש ימים כקדם קודם לחטא.

אבל בו זמנית כמה קשה לנו לסלוח ולהעביר על טעויות אחרים, מאיתם אנו דורשים לנהוג בכל חומר הדין. עתה היא טוענת לעצמה. האם באמת חיים שלום כה הרבה לעשות רע? האם לא היו לו מעלות עצומות שאין לאחרים?

היא חשה עצמה מבולבלת, כי לא הייתה כאן רק הרתיעה בשל המשיכה שלו לכל מיני דעות כוזבות, היא פחדה בעיקר מחוסר היציבות שלו, כי יש לו נשמה חצויה, מעין שתי נשמות סותרות, טוב ורע משמשים אצלו בערבוביה, מלבד זאת הוא נוטה לדיכאונות קשים (מאניה דפרסיה היא מחלה אנושה ביותר כידוע לכל המטפלים בתופעה זו) היא פחדה כי יש לו מחלות נפש קשות (שמוגדרות בשפה הקלינית כסכיזופרניה ופארנויה ועוד ספיחין לא רצויים) לפעמים נדרשות עשרות שנות טיפול כדי לאזן אדם כזה, למה שצארטיל האומללה תהיה כל חייה מחוברת לאדם כזה? האם לא מגיע לה את הטוב ביותר? כמה נשים צדקניות יש בסדר גודל שלה? עבורה צריכים אדם שהוא בבחינת "נזר הבריא".

אבל מאיך הוא עובר בזמן האחרון ניסיונות קשים והאבא שלו שכבר נמצא בעולם האמת מגלה כי הוא עומד בהם בגבורה נוראה, הוא היה יכול לקבל הטבות מופלגות אם היה מתפתה בניסיון האחרון, ומאיך איימו עליו באיומים נוראים אם לא ישמע אליהם, האם כל זה לא מעיד שנשמתו חוצבה מחומרים גבוהים?

עתה זקוק חיים שלום להרבה כוח עזר של בני משפחתו שיעתירו עליו, אין לו כמעט בני משפחה שיכולים לעשות עבורו, אם היא לא תעשה את מה שמבקשים ממנה יחסר בכוח העזר שכה נזקקים לו, כדי לפעול בדרך הטבע צריכים את הסייעתא דשמיא הגדולה כדי שאלו השתדלנים שפועלים ממקום רחוק יצליחו בשליחותם, עליה להירתם לעניין ולעשות את הכל מתוך נפש חפצה.

מפעם לפעם היא מרגישה איך צארטיל מסתכלת עליה בתחינה אילמת: אמא יקרה אני חשה איך השערים נעולים היטב, התפילות תלויות באויר, רק התגברות נפשית מעל הטבע תעזור לתפילותינו, לגבור על הקטרוגים הנוראים שמונעים בעד התפילות לעלות למעלה.

